

Verklaring bestaanszekerheid

Meer bestaanszekerheid door vereenvoudiging en hervorming

Een zeker en toereikend inkomen zorgt ervoor dat mensen optimaal mee kunnen doen aan de samenleving, werkend of via andere vormen van participatie. Ons stelsel van inkomensondersteuning (waaronder ook toeslagen en fiscale regelingen) is voor veel mensen een onmisbaar element om bestaanszekerheid te bieden. Tegelijk is dit stelsel zo complex geworden dat het soms onzekerheid aanwakkert, in plaats van dat het die wegneemt. Dit kan mensen ervan weerhouden om te gaan werken, terwijl op de arbeidsmarkt iedereen nodig is.

Serieuze vereenvoudiging, vanuit scherpe keuzes, met voldoende mensen en middelen om echte verandering te realiseren is daarom hard nodig. De Nationale Ombudsman, de Commissie Sociaal Minimum, Staatscommissie Rechtsstaat, de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen, OCTAS, Ritme in Vereenvoudiging van de IBTD en de interdepartementale beleidsonderzoeken (IBO's) toeslagen en vereenvoudiging sociale zekerheid onderbouwen dit treffend.

Het stelsel van inkomensondersteuning creëert in te veel situaties onduidelijkheid en onzekerheid bij mensen. Dat kan zorgen voor stress en zelfs gezondheidsproblemen. Dit tast het vertrouwen in de overheid aan. Het stelsel zal meer zekerheid moeten bieden aan de mensen die erop aangewezen zijn en moet bovendien inspelen op de demografische ontwikkelingen. De grenzen van uitvoerbaarheid van het stelsel zijn bereikt voor publieke dienstverleners en gemeenten.

Stevige hervormingen – ook in Caribisch Nederland – zijn nodig voor een toereikend, zeker en toegankelijk inkomen voor mensen. Zodat iedereen mee kan doen aan de samenleving via werk of andere vormen van participatie. Daarvoor zijn middelen, capaciteit en denkkracht nodig. Er is sturing nodig via een lange termijnprogramma met concrete tussenresultaten op korte termijn en het voorkomen van nieuwe complexiteit. Hierbij zijn de volgende ambities in samenhang het uitgangspunt:

a) Toereikend en zeker inkomen zonder (hoge) terugvorderingen

Mensen hebben een zeker en toereikend inkomen nodig waarvan zij basisvoorzieningen kunnen betalen: boodschappen, wonen, gezondheidszorg, kinderopvang, vervoer en onderwijs. Daarvoor is een toereikend sociaal minimum nodig, dat periodiek wordt herijkt. Als mensen (meer) gaan werken gaan ze er op vooruit. Als mensen onbedoeld te veel inkomen krijgen van de overheid, worden terugvorderingen zoveel mogelijk beperkt. Daarnaast moeten mensen weten waar ze aan toe

zijn als er iets in hun leefsituatie wijzigt. Dit om te voorkomen dat mensen in de schulden komen of de stap naar werk of een andere vorm van participatie niet durven te maken. Dit gebeurt met oog voor mensen en met maatwerk wanneer dat aanvullend en nodig is. Het stelsel van inkomensondersteuning (sociale zekerheid, toeslagen en fiscaliteit) wordt hervormd, zodat mensen zoveel mogelijk een zeker en toereikend inkomen hebben. Daarnaast zijn er diverse innende publieke dienstverleners waardoor mensen onverhoopt in schulden terecht kunnen komen. We streven naar samenwerking bij de inning en incasso, juist om schulden te voorkomen. Wij werken hierbij zoveel mogelijk als één overheid.

b) Investeren in werk(zekerheid) en participatie

Iedereen kan meedoen op een manier die past bij zijn of haar mogelijkheden, levensfase en talenten. Naast werken in loondienst of als ondernemer leveren ook vrijwilligerswerk en mantelzorg een waardevolle bijdrage. Om te benutten wat mensen zelf kunnen, is passende ondersteuning naar (begeleid) werk of andere vormen van participatie noodzakelijk. En ook aandacht en ruimte voor (om) scholing en/of ondersteuning bij duurzaam participeren in de maatschappij en/of de arbeidsmarkt. Het is van belang om mensen die kunnen werken op de weg daarnaartoe te ondersteunen waar nodig, en meer zekerheid te creëren voor werkenden. We nemen drempels weg waardoor (meer) werken loont. Hiervoor zijn samenhangende hervormingen tussen sociale zekerheid, toeslagen en fiscaliteit noodzakelijk. En een verschuiving in de belastingdruk van arbeid naar consumptie en vermogen.

c) Vereenvoudigen voor inwoner én mensen in de uitvoering

Regels zijn voor mensen, publieke dienstverleners en gemeenten eenduidig, begrijpelijk en uitvoerbaar. Het aanvragen en gebruikmaken van regelingen is duidelijk en laagdrempelig. Er komt een beperkter aantal voorwaarden, regelingen en begrippen. Waar mogelijk willen we een automatische uitkering en een directe financiering van voorzieningen mogelijk maken. We werken toe naar gemeenschappelijke loketten en regelen aan de achterkant dat mensen de juiste inkomensondersteuning krijgen. Om te bereiken dat mensen hun regelingen echt gebruiken, komt er, binnen de AVG, meer gegevensdeling tussen publieke dienstverleners en gemeenten. Mensen leveren de benodigde gegevens zo mogelijk maar één keer aan. Gemeenten en publieke dienstverleners hebben middelen, wettelijke ruimte en implementatiecapaciteit nodig om deze vormen van proactieve dienstverlening mogelijk te maken. Om blijvend te werken aan het herstellen van

vertrouwen in de overheid, is gezamenlijkheid belangrijk. Het is ook een voorwaarde om de doelen te bereiken en het stelsel daadwerkelijk te verbeteren. De overheid leert samen van fouten uit het verleden. Hierbij wordt vooringenomenheid en discriminatie voorkomen. We werken daarbij samen als één overheid. Waarbij de inkomensbasis van mensen goed geregeld is en de balans tussen rijk en gemeenten op orde is.

Bouwstenen voor een nieuw kabinet

Om bestaanszekerheid te borgen en concrete invulling te geven aan de uitgangspunten zijn politieke besluiten en investeringen in het hervormen van het stelsel noodzakelijk.

Vereenvoudiging vraagt om keuzes. Lastige keuzes. Want als er dingen moeten veranderen, zijn er ook onherroepelijk mensen die daar nadeel van ondervinden. Het rapport 'De toekomst begint nu' van de 18e Studiegroep Begrotingsruimte geeft kaders en overwegingen voor grote keuzes die noodzakelijk zijn en die door het komende kabinet genomen moeten worden om het stelsel houdbaar te maken. Onderzoekt toont brede maatschappelijke baten bij het kiezen voor eenvoudigere regelingen: het voorkomen van armoede, meer vertrouwen in de overheid, meer bestaanszekerheid en meer ruimte voor de menselijke maat. De voorstellen vragen om concrete politieke besluiten. Het doorpakken op het hervormen en vereenvoudigen van het stelsel van inkomensondersteuning vraagt om nauwe samenwerking tussen politiek, publieke dienstverleners, gemeenten en partners. Maak middelen, capaciteit en denkkracht over de domeinen heen vrij.

Breng ritme in vereenvoudiging door een jaarlijkse vereenvoudigingswet en werk volgens één meerjarige agenda structureel aan het verminderen en vereenvoudigen van regelingen vanuit het perspectief van mensen.

Hervormingen op basis van deze ambities kosten tijd. Betere dienstverlening en vereenvoudiging van regelgeving kosten ook middelen, zeker als de wens is groepen die er door vereenvoudiging op achteruit gaan te compenseren. Maar niet hervormen of niet kiezen, heeft ook een prijs voor mensen, de uitvoering en de samenleving.

10 concrete gewenste verbeteringen

We gaan door met de hervormingsagenda vereenvoudiging (inkomensondersteuning, toeslagen en fiscaliteit) en vereenvoudigen het stelsel met behulp van een jaarlijkse vereenvoudigingswet en concrete vereenvoudigingsvoorstellen per voorjaarsbesluitvorming. Daarbij zien we 10 concrete gewenste verbeteringen:

1. Door de aanhoudende arbeidsmarktkrapte moeten we **investeren in werk(zekerheid) en participatie**; iedereen is nodig. Als uitgangspunt geldt dat iedereen naar zijn of haar vermogen werkt en dat dienstverlening daar ook op gericht is. Het succes van Regionale Werkcentra kenmerkt zich door integrale en passende dienstverlening, ongeacht vanuit welke situatie de inwoner aanklopt. De benodigde aanvullende middelen passen bij de brede maatschappelijke baten die nagestreefd worden.
2. **Iedereen met ondersteuningsbehoefte is in beeld en krijgen passende ondersteuning.** We weten (op basis van **skills**) wat mensen willen, kunnen en wat er nodig en beschikbaar is om de stap naar **een duurzame positie op de arbeidsmarkt te maken**. Samen met sociale partners **investeren we gericht en structureel in scholing en ontwikkeling**, met name voor werk in vitale sectoren. Verschillen tussen mbo-, hbo- en wo-studenten binnen het studiefinancieringsstelsel worden weggenomen voor gelijkwaardige behandeling, waardering en gelijke kansen op de arbeidsmarkt.
3. Door het instrumentarium van de **Banenafpraak breed toegankelijk** te maken, én de wet **Banenafpraak te vereenvoudigen** faciliteren we inclusief personeelsbeleid.
4. **Een arbeidsongeschiktheidsstelsel waarin werk voorop staat.** De voorgestelde vereenvoudiging richt zich op maatregelen op de korte termijn binnen het bestaande stelsel: passende beoordelingsmomenten met inzet van een lichte toets aan het begin en een integralere beoordeling op een later moment, betere taakverdeling tussen professionals, en een bredere blik op gezondheid en inzetbaarheid. Na de lichte toets starten we waar mogelijk direct met de terugkeer naar werk. Voor werkenden en werkgevers biedt dit meer bestaanszekerheid en duidelijkheid, waarbij de focus van het stelsel ligt op wat

iemand nog wel kan doen. Dit betekent een beter uitvoerbaar stelsel met de mogelijkheid om in de overgangsfase achterstanden terug te dringen. Voor de lange termijn is het noodzakelijk om verder te werken aan een duurzaam en toekomstbestendig stelsel.

5. Het **sociaal minimum wordt periodiek herijkt**. De **Participatiewet wordt fundamenteel herzien**. Er komt **een oplossing voor de groep in de Participatiewet zonder arbeidsvermogen** die recht doet aan hun situatie en bestaanszekerheid biedt. We maken het armoedebeleid gezamenlijk eenvoudig, effectief en toekomstbestendig, mede op basis van de Verkenning armoedediensverlening.
6. Het stelsel (schulden, incasso, MSNP/WSNP) rondom het voorkomen en aanpakken van schulden wordt vereenvoudigd. Focus zit ook op het voorkomen van schulden door de overheid. Er komt een **daadkrachtige aanpak van risicovolle kansspelen en kopen op afbetaling**. We investeren in een **centraal schuldenregister** en in structurele financiering én de kwaliteit van gegevens en gegevensuitwisseling voor vroegsignalering van schulden. Tegelijkertijd vereenvoudigen we het toeslagenstelsel zodat achteraf **zo min mogelijk verrekeningen** plaatsvinden met ontvangen inkomsten. We regelen dat keteneffecten bij nabetalingen niet meer voorkomen.
7. De Toeslagenwet van UWV wordt op de langere termijn overbodig gemaakt. Op de korte termijn beginnen we met de **Vereenvoudiging van de Toeslagenwet** door het verhogen van de Wajong-uitkering van Wajonggerechtigden met arbeidsvermogen tot het sociaal minimum voor een alleenstaande. Ook schaffen we op korte termijn de kostendelersnorm af in de Toeslagenwet.
8. We **vereenvoudigen de leefvormen in de AOW** met bredere baten op het gebied van wonen en zorg door een objectief partnerbegrip in te voeren en te starten met het gesprek over een toekomstbestendige en uitvoerbare AOW op de lange termijn.
9. **Vereenvoudiging verlofregelingen** voor ouders. Door verschillende verlofregelingen voor ouders zoveel mogelijk samen te

voegen, worden regels eenvoudiger, weten ouders en werkgevers beter waar zij aan toe zijn, en verdwijnen administratieve drempels die ouders nu belemmeren om verlof op te nemen. De vereenvoudiging leidt tot structureel lagere uitvoeringskosten. Voor ouders betekent het meer toegankelijkheid, minder administratieve inspanning en een kleinere financiële drempel om verlof op te nemen. Dit draagt bij aan een betere balans tussen werk en privé en voorkomt gezondheidsproblemen en uitval. Daarnaast werken we toe naar een **zekere tegemoetkoming voor ouders** door de kinderbijslag en het kindgebonden budget samen te voegen tot één regeling.

10. Om te bereiken dat mensen hun regelingen gebruiken, krijgen gemeenten en publieke dienstverleners middelen, capaciteit en wettelijke ruimte voor gegevensdeling. We werken gezamenlijk aan het verbeteren van gegevensbronnen om **proactieve dienstverlening** mogelijk te maken. Daarnaast werken we aan vereenvoudiging voor mensen en de uitvoering door het domeinoverstijgend **harmoniseren van de inkomens-, partner- en vermogensbegrippen, het definitief toekennen van regelingen in de actualiteit** en de invoering van **één betaaldatum voor inkomsten en uitgaven**.

Voor de benodigde wendbaarheid en capaciteit voor bovenstaande bouwstenen op de lange termijn, is het ook noodzakelijk om bepaalde regelingen te heroverwegen om regeldruk op het terrein van bestaanszekerheid te voorkomen. Het PWC-rapport 'Feiten en effecten wet- en regelgeving op uitvoeringsorganisaties' laat de toename aan regeldruk treffend zien. Een brede enveloppe "vereenvoudiging en verminderen regeldruk" kan effecten van het moderniseren van langdurig overgangsrecht of het heroverwegen van landelijke regelingen met een zeer kleine doelgroep, mogelijk maken.

Tot slot een opmerking over de wijze waarop we gezamenlijk kunnen toewerken naar meer bestaanszekerheid. Dat gaat over inhoud, maar ook over een stevige, gelijkwaardige en intensieve samenwerking tussen gemeenten, publieke dienstverleners, beleid en politiek. Interbestuurlijk, gericht op het verbeteren van bestaanszekerheid van mensen, nu en in de toekomst.